

از انکار تا ساده‌انگاری

همه‌ی ما از برخی اولیای مدارس یا پدر و مادرها شنیده‌ایم که با اصرار خاصی تاکید کرده‌اند: «بچه‌های ما اهل این چیزها نیستن» تا نتوان صراحتاً از افزایش مصرف سیگار در بین دختران دانش‌آموز حرف زد و برای آن نسخه پیچید. اما برای بررسی بیشتر این آسیب اجتماعی بهتر است در ابتدای امر بپذیریم که چنین پدیده‌ای وجود دارد. در مرحله‌ی بعد اما نباید آن را با ساده‌انگاری «شیطنت جوانی و اقتضای سن» خطاب کنیم. بارها از مدارس گزارش شده که مدیر مدرسه در کیف دانش‌آموز بسته‌ی سیگار پیدا کرده یا حتی مورد بوده که دختر دانش‌آموز به خاطر فشارهای عصبی خانوادگی با داد و فریاد از مدیر خواسته که برایش قلیان چاق کند و بیاورد!»

مشکلات خانوادگی و تضاد و اختلافات ناشی از تفاوت نسل‌ها. البته خودنمایی و باکلاسی هم از دلایل دیگر این موضوع بوده. نوجوانان در این سن و سال به دنبال کسب هویت و شخصیت هستند و برای به دست آوردن آن سعی می‌کنند همه چیز را تجربه کنند تا از سردرگمی نجات پیدا کنند.

این معضل دختر و پسر هم ندارد و در صورت پیشگیری نکردن و افراط می‌تواند دردسرساز شود.

برای چاره‌ای اندیشی و پیشگیری، موسسات فرهنگی شهر از قبیل معراج اندیشه می‌توانند کارگاه‌هایی را برای آموزش مهارت‌های زندگی بگذارند. در مرحله‌ی درمان نیز خانواده‌ها می‌توانند پس از کشف تمایل به مصرف سیگار در نوجوان‌شان به بازی درمانی با گروه هم‌سالان رویاوارند و در موارد شدیدتر آن‌ها را به مرکز مشاوره ارجاع دهند. هرچند وعده‌ی برگزاری کارگاه‌های آموزش مهارت‌های زندگی قول اکثر دست‌اندرکاران حوزه‌ی آسیب‌ها و معضلات اجتماعی‌ست و هیچ وقت عملی نمی‌شود تا علل گرایش دانش‌آموزان دختر رده سنی هفده تا بیست به مصرف سیگار را واکاوی کند. تا آموزش دهد که واکنش والدین و اولیا چگونه باشد.

اعتیاد را باید در راس آسیب‌های اجتماعی قرار داد که سلامت روانی و اجتماعی همه مردم را تهدید می‌کند که کشور ما نیز بنا بر دلایل بسیاری از این قاعده مستثنا نیست. نتایج تحقیقات صورت گرفته و مراتب اعلامی از سوی مسوولان وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم تحقیقات و فناوری حکایت از این واقعیت دارد که سیستم آسیب‌های اجتماعی با حرکت منسجم و هوشمندانه‌ای جوانان و نوجوانان را نشانه گرفته است. از جمله این آسیب‌ها گرایش به مصرف سیگار و مواد مخدر است. در مورد اکثر مواد اوج خطر آغاز مصرف از اواسط تا اواخر نوجوانی است و بعد از آن کاهش می‌یابد.

نوجوانان به عنوان یکی از اقشار آسیب‌پذیر جامعه به این دلیل که آینده‌ساز این کشورند و هر گونه آسیبی به این قشر باعث تزلزل در بنیان‌های جامعه خواهد شد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. جامعه‌ای که نوجوانان آن بیمار باشند، آینده‌ای جز هلاکت و نابسامانی نخواهد داشت. نوجوانان دختر به علت شرایط روحی و روانی خاصی که دارند بیشتر در معرض پیامدهای اعتیاد قرار می‌گیرند. هر چند در این رابطه آمار دقیقی از دانش‌آموزان دختر معنادار و یا در معرض اعتیاد وجود ندارد اما طبق برخی آمارها سن گرایش دانش‌آموزان به اعتیاد به خصوص اعتیاد به سیگار به سیزده سال رسیده است.

عوامل روانی و طبیعی جسمی و فیزیکی از موارد گرایش به سیگار شناسایی شده‌اند که در این باره می‌توان به انواع افسردگی‌ها و انواع انحراف جنسی و برخی نقص‌های جسمانی اشاره کرد. مهمترین عامل در دوران نوجوانی شکل‌گیری هویت فردی‌ست که نوجوان با آن روبرو می‌شود. این بدان معناست که او باید به سوالاتی نظیر من کیستم و به کجا می‌روم پاسخ دهد. نوجوان همه چیز می‌خواهد.

اما دقیقاً نمی‌داند چه چیزهایی باید بخواهد. او در جستجوی نام است و می‌خواهد خود را بشناسد و بشناساند. از این رو بی‌توجهی به نوجوان آغاز یک انحراف است.

در این دوره نوجوان ممکن است در یک حالت تعلیق روانی اجتماعی قرار گیرد. و ناتوانی برای گذر موفقیت‌آمیز از این دوره موجب شود که نوجوان هویت مستحکمی پیدا نکند و دچار سردرگمی یا آشفتگی هویت شود.

در این دوران نوجوان با جدی‌ترین بحران‌ها روبروست. این بحران‌ها به قدری جدی هستند که برخوردهای افراطی و یا فیزیکی والدین و یا عدم برقراری رابطه‌ی درست با نوجوان (تمسخر، طرد و تحقیر کردن) پیامدهای نامطلوبی به دنبال خواهد داشت.

والدین در قدم اول باید با رفتار و اعمال خود الگویی شایسته برای فرزندشان باشند و در قدم دوم سعی کنند فرزند خود را با الگوهای شایسته‌ی دیگری آشنا کنند.

درباره‌ی زندگی و خصلت‌های مردان و زنان بزرگ با آن‌ها صحبت کنند. اگر نوجوانی در کنار پدر و مادر احساس ناامنی و اضطراب بکند در الگو قرار دادن والدین خود دچار شک و تردید و تعارض می‌شود.

والدین باید روشی را اتخاذ کنند تا اعتماد به نفس فرزندان را افزایش بدهند و مهارت زندگی را به آن‌ها بیاموزند. تا در برابر فشار گروه هنجارشکن مقاومت کنند و با اقتدار به خواسته‌های غیرمنطقی آن‌ها پاسخ منفی دهند.

والدین نباید فرزندان خود را از معاشرت معقول با دوستان و همسالان منع کنند بلکه باید ارتباطات آنها را به طور غیر مستقیم نظارت کنند و به روش‌های دوستانه، نوجوانان را از عواقب معاشرت با دوستان ناباب آگاه کنند. آن‌ها را متقاعد کنند که تا به درخواست‌های این قبیل از دوستان به طور قاطع نه بگویند.

متأسفانه نوجوانان ترک اعتیاد را بسیار ساده تصور می‌کنند و برای اثبات قدرت شخصیت و اراده‌ی خود ابتدا به مصرف سیگار و مواد مخدر پرداخته و سپس سعی در ترک آن می‌کنند در حالی که ترک اعتیاد به آن سهولت که فکر می‌کنند نیست و در بعضی شرایط و در برخی از انواع آن، غیر ممکن است.